

การประยุกต์หลักพุทธธรรมสู่การแก้ปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบัน

Application of Buddhadhamma principles to solve problems in Thai education

อำพล บุตตาสาร Amphon Buddasarn^๑
ระติกรณ นียมะจันท์ Ratikorn Niyamajan^๒
มินมาส พรานป่า Meanmas Pranpa^๓

Received: September 9, 2022 Revised: December 20, 2022

Accepted: December 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมสู่การแก้ปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบันนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรากเหง้าของประเด็นปัญหาและแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาการศึกษาไทย เนื่องจากปัจจุบันการศึกษาไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรจะเป็น และยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในเร็ววันนี้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อเด็กไทยที่เข้าเรียนในระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ ๑) ปัญหาด้านนโยบายการบริหารจัดการได้ไม่ทั่วถึง ๒) ปัญหาด้านระบบบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานต่ำกว่ามาตรฐาน ๓) ปัญหาโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กยากจน ๔) ปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร ๕) ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติ ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาการศึกษาไทยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้ ๑) การปฏิรูปการผลิตครูและสถาบันผลิตครู ๒) การพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ๓) การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ และการควบคุมการประกอบวิชาชีพ ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาจะต้องมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมสู่หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม

^๑ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร., Associate Professor (Program in Buddhism), College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University, Thailand. E-mail. Amphon.b@pnru.ac.th

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริการการศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร Ph.D. Lecturer; M.Ed. (Educational Administration), College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

^๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริการการศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, Ph.D.Lecturer; M.Ed. (Educational Administration), College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

ได้แก่ หลักอริยมรรคมีองค์ ๘ และหลักโยนิโสมนสิการ หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทและหน้าที่ ตลอดจนทั้งการร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง เชื่อว่าการศึกษาของไทยจะพัฒนาได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การประยุกต์ หลักพุทธธรรม ปัญหาการศึกษา

Abstract

An academic article on the application of Buddhist principles to solve problems in Thai education today. Focus on studying the roots of problems and ways of applying Buddhist principles to solve problems in Thai education. Because at present, Thai education is not as advanced as it should be and still can't solve the problem soon. The problems that arise affect Thai children enrolled in the current Thai education system, namely ๑) the problem of service policies that are not provided thoroughly; ๒) the problem of basic education quality management system that is below standard. ๓) Problems of access to quality education for poor children ๔) Problems of curriculum development ๕) Problems of practitioners Therefore, the way to solve problems in Thai education is to solve problems as follows: ๑) Reforming teacher production and teacher-education institutions ๒)Teacher development and promotion Faculty and educational personnel ๓)development of professional standards and professional control As for the solution to the problem, there must be a concrete application of Buddhist principles into the teaching and learning curriculum, namely The Noble Eightfold Path and the Yonisomanasikara Principle If all parties involved in education realize the importance of their roles and responsibilities as well as earnest cooperation believe that Thai education will develop better than it is today.

Keywords : application, Buddhadhamma principles, educational problems

๑. บทนำ

คำว่า “Education” ในภาษาอังกฤษ มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Educare แปลว่า บำรุง เลี้ยง อบรม รักษา ทำให้งอกงาม หรืออีกนัยหนึ่ง Educare หมายถึง การอบรมเด็กทั้งทางกายและทางสมอง ส่วนคำว่า “การศึกษา” ในภาษาไทยนั้น เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า ลิกขา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มนุษย์ทุกคนจำต้องแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตผ่านการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมหาศาล ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุดนั้นทั่วโลกให้การยอมรับว่า “การศึกษา คือ การพัฒนาคน” ที่ยั่งยืนที่สุด เพราะการศึกษานอกจากจะทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนได้แล้ว สิ่งนี้ยังสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางของประเทศได้อีกด้วย นั่นเพราะว่าหากประเทศไหนมีการส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทางตลอดจนวางแผนการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ประเทศนั้นมีต้นทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการร่วมกันสร้างประเทศให้ก้าวไกล ดังนั้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาคนนั้นก็คือ การให้การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ นิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น^๔

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามักปรากฏข่าวเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาไทยตามบทความ หรือหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหาการศึกษาไทย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับครู ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือปัญหาทางการบริหาร เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ อาจถูกมองได้ว่าเป็นต้นตอของปัญหาการศึกษาไทย ทำให้จากผลการจัดอันดับของเวทีการประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum : WEF) ซึ่งได้จัดอันดับคุณภาพการศึกษาของไทยในกลุ่มอาเซียน อยู่ในอันดับที่ ๘ ซึ่งถือเป็นอันดับสุดท้ายของกลุ่ม^๕ ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาการศึกษาไทยได้ ก็ควรจะเริ่มต้นจากการนิยามถึงปัญหาก่อนว่า มีสาเหตุจากอะไรบ้าง เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง และผู้ที่น่าจะตอบปัญหาได้ดีก็น่าจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญกับปัญหาการศึกษาไทย ทั้งนักวิชาการทางด้านการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน และผู้ที่ทำงานอยู่ในโรงเรียนทั้งในฐานะผู้บริหารโรงเรียนและฝ่ายปฏิบัติ คือ ครูผู้สอน ซึ่งเชื่อว่าน่าจะสะท้อนปัญหา

^๔ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, นุชนาถ สุนทรพันธุ์ และนवलล่อ แสงสุข, **การศึกษาในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^๕ โกวิท วงศ์สุวรรณ, **หลักปรัชญาเศรษฐศาสตร์**, (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐.

การศึกษาไทยได้ตรงประเด็น และเพื่อไม่ให้ภาพของผลการศึกษาที่ได้มีความกระจัดกระจาย การจัดลำดับปัญหาทางการศึกษาไทยที่มีผู้กล่าวถึงก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาเช่นกัน

ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้เขียนคิดว่าจะต้องบูรณาการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่ ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และที่ขาดได้ไม่คือการนำหลักพุทธธรรม ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ กล่าวคือ ทุกฝ่ายต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่ม มีการพบปะพูดคุยถึงประเด็นปัญหา มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง มีความเป็นผู้นำด้านการศึกษาแบบมืออาชีพ มีความเพียรพยายามอย่างสม่ำเสมอในการแก้ปัญหา มีสติระลึกรถึงปัญหาอย่างถูกต้อง และมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน โดยกระบวนการทั้งหมดจะต้องบูรณาการกับหลักโยนิโสมนสิการเพื่อให้ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตรไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะได้นำถึงรายละเอียดในเนื้อหาบทความตามลำดับต่อไป

๒. สภาพปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบัน

อย่างที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันการศึกษาไทยนั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จหรือบรรลุตัวชี้วัดเท่าที่ควรจะเป็น และยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในเร็ววันนี้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นแทบจะกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง และส่งผลกระทบต่อคุณภาพเด็กที่เข้าเรียนในระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนจะได้เสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงกับการศึกษาไทยในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ปัญหาด้านนโยบาย

๒.๑.๑. นโยบายด้านการบริการจัดได้ไม่ทั่วถึง ประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์ รัฐบาลไทยใช้งบประมาณการศึกษาสูง มีสถาบันการศึกษา และผู้เข้าเรียนระดับต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่เด็กวัยเรียนยังได้เรียนระดับอนุบาลถึงการศึกษาบังคับ (มัธยมศึกษาปีที่ ๓) ได้ไม่ทั่วถึง มีปัญหาออกกลางคันสูงมาตลอด ส่วนใหญ่คือเด็กวัยที่ควรได้เรียนระดับมัธยมปลาย (ทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษา) แต่ไม่ได้เรียน สาเหตุมาจากความยากจน เรียนไม่ได้ดี เบื่อหน่าย มีปัญหาด้านต่าง ๆ แรงงานผู้มีงานทำเกือบครึ่งหนึ่งยังจบการศึกษาแค่ชั้นประถมหรือต่ำกว่านั้น ขณะที่หลายประเทศที่ใช้งบการศึกษาเป็นสัดส่วนต่อ GDP ต่ำกว่าไทย สามารถให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนได้ทั่วถึงกว่า และผลิตแรงงานที่มีการศึกษาระดับมัธยมและอาชีวศึกษาได้เป็นสัดส่วนสูงกว่าไทย

๒.๑.๒. คุณภาพการกระจายและคุณภาพการศึกษาที่จัดให้ประชาชนทั่วประเทศยังแตกต่างกันสูง และคุณภาพการศึกษาถัวเฉลี่ยทั้งประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เด็กเล็กวัย ๓-๕ ปี ที่ได้เรียนชั้นปฐมวัยยังคงมีสัดส่วนต่อประชากรวัยเดียวกันต่ำ และที่ได้เรียนส่วนใหญ่ก็ได้เรียนในศูนย์เลี้ยงเด็กเล็ก หรือโรงเรียนอนุบาลที่มีคุณภาพปานกลางและต่ำ ทั้งที่วัยนี้สมองพัฒนามากที่สุด ถ้าลงทุนทำให้เด็กทุกคนได้เรียนอนุบาลดี ๆ แบบเตรียมความพร้อม (เรียนแบบเล่นและทำกิจกรรม) สอดคล้องกับการทำงานของสมอง จะสร้างให้เด็กไทยฉลาดมากขึ้นและมีโอกาสเรียน

ในชั้นสูงได้ดีขึ้นด้วยสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีปัญหาคุณภาพแตกต่างกันสูงมากระหว่างโรงเรียนมีชื่อเสียงในเมืองราว ๔๐๐ แห่ง และโรงเรียนทั่วไปอีก ๓ หมื่นกว่าแห่ง ลูกของคนมีรายได้ต่ำที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำกว่าและมีปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ทำให้ต้องออกกลางคัน คือเรียนไม่จบมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นสัดส่วนสูง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และปีที่ ๖ จากการทดสอบระดับชาติ O-NET ในช่วง ๖-๗ ปีที่ผ่านมามีคะแนนเฉลี่ยทั้งประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาตลอด โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ผลการทดสอบนักเรียนระดับนานาชาติ ตามโครงการ PISA ของ OECD ในวิชาการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งถือเป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญ และเป็นการวัดการคิดวิเคราะห์ความรู้หรือทักษะที่จะใช้งานได้จริงในอนาคต นักเรียนไทยกลุ่มที่สูมตัวอย่างแบบเป็นตัวแทนของนักเรียนทั้งประเทศ ได้คะแนนเฉลี่ยในเกณฑ์ต่ำ อยู่ในอันดับท้ายๆ แพ้จีน (เซี่ยงไฮ้) เวียดนาม

๒.๑.๓. นโยบายการศึกษา เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการจนบั่นทอนคุณภาพของผู้เรียน ด้วยการประเมินผลและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาที่ยังไม่หลากหลาย เน้นการวัดผลจากคะแนนสอบเท่านั้น คัดแต่คนเรียนเก่ง จนอาจจะเลยศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทำให้องค์ความรู้ท้องถิ่นและความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมค่อยๆ สูญหายไป

กล่าวโดยสรุป จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนับว่าเป็นปัญหาเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นแบบรื้อรังมานานในสังคมไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าของการศึกษาไทย เช่น ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือนักการเมืองเกิดการฉ้อฉลทุจริตคอร์ปชั่นเชิงนโยบายมากเกินไป ซึ่งมีผลกระทบทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ ทำให้เกิดคนจนคนรวยเพิ่มมากขึ้น หรือการเปลี่ยนรัฐมนตรีบ่อย ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการก็มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายให้ต่อเนื่องจากรัฐมนตรีคนก่อน ๆ ที่ได้ทำไว้ก็มีผลกระทบต่อการศึกษาเช่นกัน

๒.๒ ปัญหาด้านระบบบริหารจัดการศึกษา

๒.๒.๑ คุณภาพการศึกษาพื้นฐานตกต่ำ กล่าวคือ มาตรฐานการศึกษาของไทยกำลังอยู่ในช่วงวิกฤต เนื่องจากผลของการวัดคุณภาพการศึกษาในระดับชาติและระดับนานาชาติ อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานมาโดยตลอด ความสามารถในการแข่งขันสู่ประเทศเพื่อนบ้านไม่ได้ มีสัมฤทธิ์ผลต่ำในทุกวิชา ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพต่ำ คิดไม่เป็น ทำไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ได้ การเรียนการสอนไม่ได้เน้นความสามารถสากลเท่าที่ควร ขาดการอบรมบ่มนิสัย ไม่ได้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและภูมิปัญญาไทยอย่างเพียงพอ การเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เน้นการท่องจำ แต่ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๒.๒.๒ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพการศึกษาไทยตกต่ำ น่าจะเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนไทยหลายประการที่ไม่ถูกต้อง และส่งผลให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ ตลอดทั้งไม่มีระเบียบวินัยในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด

เคยชินกับการเรียกร้องความสนใจจากผู้ใหญ่เป็นหลัก ด้านการทำกิจวัตรส่วนตัวต่าง ๆ นั้น ผู้ใหญ่ส่วนมากจะไม่ปล่อยให้เด็กเริ่มหัดทำกิจวัตรส่วนตัวด้วยตนเองตั้งแต่ยังเล็ก เช่น การอาบน้ำ สระผม การใส่เสื้อผ้า รองเท้า ตลอดทั้งการรับประทานอาหาร เนื่องจากคิดว่าเด็กยังเล็ก จึงทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้กับเด็ก จนเด็กเกิดความเคยชินกับการไม่ช่วยเหลือตนเอง ซึ่งแตกต่างจากเด็กชาวตะวันตกที่ผู้ใหญ่จะฝึกให้สนใจสิ่งรอบตัว ฝึกให้ทำกิจวัตรส่วนตัวทุกอย่างให้ได้ตั้งแต่อายุยังน้อย จึงเป็นการสร้างความมั่นใจในตนเองให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะการทำกิจวัตรส่วนตัวได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่ทำได้ จะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยตนเองอยู่เสมอ ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี มีความมั่นใจในตนเอง และสามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๓. การเรียนการสอนในโรงเรียนก็ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนก็แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลด้วยกัน หรือโรงเรียนเอกชนต่างจังหวัดนั้นไม่มีอุปกรณ์สื่อการสอนเลยในขณะที่กรุงเทพฯ มีมากมาย ทำให้เด็กมีมาตรฐานไม่เหมือนกันอยู่แล้ว และนำเกณฑ์เดียวกันมาวัดทำให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา และในโรงเรียนก็ไม่ได้สอนเต็มที่เพราะต้องการให้นักเรียนมาเรียนพิเศษอันนำมาซึ่งรายได้เพิ่ม สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาซ้ำของระบบการศึกษาอีกอย่างหนึ่ง คือ สถาบันกวดวิชา จะเห็นได้ว่าเป็นที่น่าสนใจมาก มีผู้เรียนเยอะเสียค่าเล่าเรียนแพงมาก แต่ธุรกิจพวกนี้ก็ยังคงอยู่ได้ แสดงว่ามีคนเรียนมากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าหากมีการสอนที่ดีในโรงเรียนแล้วเด็กก็就不用มาเรียนพิเศษมากมายขนาดนั้น

การจะปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลจริง ต้องเปลี่ยนแปลงด้านระบบการบริหารจัดการ และการพัฒนาบุคลากร ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพครู หลักสูตร การสอน การวัดผล ในแนวทางที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะโดยรวมที่ใช้งานได้จริงในโลกสมัยใหม่ เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบด้วย ต้องทำกระทรวงศึกษาให้เล็กลงและเลิกจัดการศึกษาเอง การกระจายอำนาจการบริหารและความรับผิดชอบไปสู่จังหวัด เขตการศึกษา สถาบันปฏิรูประบบการคัดเลือก การประเมิน การพัฒนาครูอาจารย์แบบคัดกลั่นกรองคนที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหาร และมีภาวะผู้นำมีความรับผิดชอบสูง มีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา การศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวต่อไปได้ แต่การจะทำให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีความเท่าเทียมอย่างทั่วถึงกันนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แม้จะมีนโยบายมากมายที่จะส่งเสริมให้เด็กมีการพัฒนามากขึ้น หากแต่เป็นนโยบายที่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์^๖

^๖ Machin & Vignoles, (๒๐๐๔). Educational Inequality: The Widening Socio-Economic Gap, February, Fiscal Studies, ๒๕ (๒) : pp ๑๐๗-๑๒๘.

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยสอดคล้องกับ อุมารณณ์ ภัทรวณิชย์ และปัทมา อมรสิริสมบุรณ์^๗ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางด้านการศึกษา เมืองและชนบท พบว่า ความแตกต่างระหว่างความเป็นเมืองและชนบท มีผลต่อการได้รับ โอกาสทางการศึกษา โดยคนเมืองมีโอกาสมากกว่าคนชนบท รวมถึงทรัพยากรครัวเรือน อันได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็มีผลเช่นกัน โดยครอบครัวที่ยากจนมีแนวโน้มจะ ได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าครอบครัวที่ร่ำรวย ซึ่งไม่เพียงแต่การมีสภาพเศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างกันเท่านั้น แต่ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพของการศึกษาด้วย นอกจากนี้สัญลักษณ์ สัมพันธ์^๘ ยังเห็นว่าสาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่างกันมากนั้น น่าจะมาจากความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรการเรียน และความเหลื่อมล้ำในการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของภาครัฐ ซึ่งงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้รับการจัดสรรนั้นมีมากกว่าส่วนงานราชการอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยในรอบ ๔ ปีที่ผ่านมา (งบประมาณปี ๒๕๖๐-๒๕๖๓) กระทรวงศึกษาได้รับงบประมาณคิด เป็นร้อยละ ๑๙ จากงบประมาณทั้งหมด และเมื่อพิจารณาถึงการกระจายของงบประมาณ ไปยังสถานศึกษาทั่วประเทศ กลับพบว่ายังคงกระจุกตัวอยู่ที่โรงเรียนขนาดใหญ่ มีชื่อเสียง และตั้งอยู่ในจังหวัดใหญ่ ๆ มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กหรือโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ การศึกษาในระดับอุดมศึกษายังได้รับการอุดหนุนงบประมาณมากกว่าการศึกษาระดับอื่นมากอีกด้วย^๙

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากสังคมไทยมีความแตกต่างด้านฐานะ ความเป็นอยู่ สังคม เศรษฐกิจ อย่างเห็นได้ชัด หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นสังคมทุนนิยมเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำให้ความเหลื่อมล้ำเกือบทุกด้านปรากฏอย่างชัดเจน ไม่เว้นแม้แต่โอกาสการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยด้วย

๒.๓ ปัญหาโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

เด็กยากจนเด็กที่ต้องช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ เด็กชนบท เช่น เด็กและเยาวชนตามตะเข็บชายแดนหรือบนพื้นที่ราบสูงซึ่งมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ เช่น กระเหรี่ยง ม้งเมียง ไทลื้อ ไทยใหญ่ มูเซอ เป็นต้น มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพน้อยกว่าเด็กในเมือง และเด็กมีฐานะดี ซึ่งกลุ่มเด็กยากจนเหล่านี้ไม่มีเงินกวดวิชาไม่มีเวลาไปติว ส่วนมากจึงต้องเรียนโรงเรียนเล็กๆ ในชนบทที่ขาดแคลนบุคลากรครูภัณฑ์ส่วนเด็กที่พอจะมีเวลาที่มีฐานะก็มุ่งหน้ากวดวิชาสอบแข่งขันเข้าเรียนในเมืองเด็กในเมืองก็แข่งขันเข้าเรียนโรงเรียนดังหรือโรงเรียนใน

^๗ อุมารณณ์ ภัทรวณิชย์และ ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, “ความไม่เท่า เทียมกันทางการศึกษา : เมืองและชนบท”, (นครปฐม: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒

^๘ ธัญลักษณ์ สัมพันธ์, ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาส สิทธิและโอกาสในการรับบริการสาธารณะ: การศึกษา, (๒๕๕๖), หน้า ๑

^๙ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สผ), (กรุงเทพฯ : มปท, ๒๕๖๓), หน้า ๒๘

กรุงเทพมหานคร ในขณะที่รัฐจ่ายงบประมาณตามรายหัวโรงเรียนยิ่งใหญ่มาก โรงเรียนเล็กก็ไดงบ่น้อย โรงเรียนเล็กจึงขาดคุณครูเจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ คุณภาพทางการศึกษายิ่งต่างกันไปมาก^๑

๒.๔ ปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

๒.๔.๑ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรในการศึกษาปฐมวัย

๒.๔.๑.๑ การเรียนการสอนจะเน้นสอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรมากกว่าการพัฒนาการเด็กทำให้เด็กเกิดความเครียด

๒.๔.๑.๒ การไม่ได้ใช้ประโยชน์จากหลักสูตรอย่างเต็มที่

๒.๔.๑.๓ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรยังขาดความเป็นเอกภาพ

๒.๔.๒ หลักสูตรในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๔.๒.๑ การจัดโครงสร้างหลักสูตรใหม่ทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาหนักมากขึ้น และผู้เรียนต้องเรียนหนักมากขึ้น

๒.๔.๒.๒ สถานศึกษาจัดทำเองไม่มีความชัดเจน กรมวิชาการและกรมเจ้าสังกัดมีจุดเน้นที่ไม่ตรงกัน

๒.๔.๒.๓ มีเสียงสะท้อนว่านโยบายการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ ที่ให้โรงเรียนจัดทำเองไม่มีความชัดเจนทำให้ครูเกิดความสับสน

๒.๔.๓ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรการอาชีวศึกษา

ผู้เข้าเรียนในการอาชีวศึกษาไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร หลักสูตรก่อนถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือการศึกษาผู้ใหญ่เป็นการปูพื้นฐานความรู้ระดับต่ำ เช่น อ่าน สะกดคำไม่ได้ ขาดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ เมื่อมาเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษาจึงเกิดปัญหา แม้ครูจะเตรียมการสอนอย่างไร ผู้เรียนไม่สามารถต่อยอดความรู้ได้ เพราะพื้นฐานความรู้ไม่ดีเพียงพอ

๒.๔.๔ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้ด้อยโอกาสยังไม่เหมาะสม เพราะหลักสูตรยังมีวิธีการแบบเก่า ๆ ไม่สนองความต้องการและความสนใจ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ด้อยโอกาสในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านสภาพและปัญหาของหลักสูตร การกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา หลักสูตรและการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการศึกษา งบประมาณและการลงทุนทางการศึกษา คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา แนวโน้มผู้เข้าเรียน^๑

^๑ ธัญลักษณ์ สัมพันธ์, อ่างแล้ว, หน้า ๕

^๑ <http://www.pw.gotoknow.org/posts/543276> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕

๒.๔.๕ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรของอุดมศึกษา

๒.๔.๕.๑ ขาดแคลนอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์โดยเฉพาะสาขาวิชาที่มีความต้องการมากทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเกษตรกรรม

๒.๔.๕.๒ อุดมศึกษามุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ ละเลยคุณธรรม จริยธรรม การบริการวิชาการแก่สังคม

๒.๔.๕.๓ มหาวิทยาลัยมักเลียนแบบต่างประเทศโดยไม่เข้าใจ หลักการและเป้าหมายที่แท้จริงของหลักการที่เลียนแบบ

๒.๔.๕.๔ การเรียนการสอนยังเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติเน้นความรู้มากกว่าการนำไปใช้

๒.๔.๕.๕ การตื่นตัวทางการวิจัยมุ่งการกำหนดให้เลื่อนตำแหน่งทางวิชาการซึ่งเน้นการวิจัยมากเกินไปจนทำให้ลดความสำคัญด้านการสอน

๒.๔.๕.๖ กลุ่มผู้บริหารอุดมศึกษามีลักษณะอนุรักษ์นิยมสูง

๒.๔.๕.๗ งบประมาณในการพัฒนาการศึกษาระดับนี้ก็ยังไม่มีเพียงพอ

กล่าวโดยสรุป ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะละเลยหรือวางใจไม่ได้ เพราะเป็นหัวใจสำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้ความชัดเจนว่าจะนำพาการศึกษาไทยไปในทิศทางไหน เด็กไทยจบหลักสูตรไปแล้วจะมีความรู้ มีทักษะ มีคุณภาพที่เด่นชัดด้านใด

๒.๕ ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติและสนองนโยบาย

๒.๕.๑ ปัญหาด้านคุณภาพของครู ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการประสบความสำเร็จอย่างสูงในการนำคนเก่ง คนดี มีความรู้เข้าสู่วิชาชีพครู โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่เก่งที่สุดของแต่ละจังหวัดให้เข้ารับทุนเพื่อเรียนต่อด้านการฝึกหัดครู ดังนั้น ครูในยุคนี้จึงเป็นคนเก่งของประเทศ และมักประสบความสำเร็จทั้งในด้านการพัฒนานักเรียนและชีวิตส่วนตัว ต่อมาเมื่อประเทศไทยมีความต้องการครูสูงขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเร่งผลิตครูมากขึ้นเป็นเงาตามตัวโดยปราศจากการวางแผนที่เหมาะสม ถึงกับสถาบันฝึกหัดครูทุกแห่งต่างเปิดสอนในภาคพิเศษและภาคสมทบอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุนี้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสาขาครูจึงมีจำนวนมากเกินความต้องการของตลาดแรงงานส่งผลให้ตกงานในที่สุด ดังนั้นเด็กรุ่นใหม่จึงไม่เลือกเรียนครูหรือเลือกเป็นลำดับสุดท้ายเนื่องจากไม่มั่นใจในโอกาสที่จะได้งานทำ จึงเป็นที่กล่าวขานกันว่านักเรียนที่เรียนอะไรไม่ได้ จึงเข้าเรียนครูทำให้ภาพลักษณ์ของครู และคุณภาพการศึกษาตกต่ำลงมาก^๑ นอกจากนี้ยังมีข้อคิดเห็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหาครูไม่มีคุณภาพว่า มิได้เกิดจากระบบไม่ดี หากเกิดจากการที่ครูขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง รวมถึงยังขาดการ

^๑ รุ่ง แก้วแดง, จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๔), หน้า ๕๖

จัดการความรู้ที่ดีและมีได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้ความรู้ในหลักสูตรและในหนังสือที่ประมวลมาสอนเด็กคิดเป็นเพียงร้อยละ ๒๐ ของความรู้ทั้งหมด แต่ความรู้ส่วนใหญ่หรืออีกร้อยละ ๘๐ กลับถูกละเลยได้แก่ความรู้ของครูที่เกษียณอายุไป เพราะที่จริงแล้วครูเหล่านี้มีความรู้และมีประสบการณ์ที่ฝังลึก กระทรวงศึกษาธิการจึงควรนำครูดังกล่าวมาถอดแบบความรู้เพื่อที่คนทั้งสองรุ่นได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จร่วมกัน และนำไปต่อยอดเพื่อสร้างคุณภาพให้แก่เยาวชนในอนาคตได้^๓

๒.๕.๒ ปัญหาการขาดแคลนครู สำหรับปัญหาครูขาดแคลนนั่น พุดกันเมื่อไรก็จะเจอปัญหาทุกครั้ง เพราะเป็นปัญหาที่สะสมกันมานาน แต่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจนกลายเป็นดินพอกหางหมูใหญ่ขึ้นทุกขณะ แม้ขณะนี้โลกจะพัฒนาเข้าสู่ทศวรรษที่ ๒๑ เป็นโลกยุคไร้พรมแดนเกิดความก้าวหน้าสารพัดด้าน แต่คุณภาพชีวิตเด็กไทยส่วนใหญ่ก็ยังตัวมดเต็มไปได้ไม่ถึงไหน ที่เป็นเช่นนี้ก็ด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความพร้อมอยู่โดยเฉพาะความพร้อมของจำนวนครูที่จะมาสอนเด็กนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากข่าวที่ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกมาบอกว่า ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดยังขาดแคลนครูสาขาต่าง ๆ กว่า ๖๐,๐๐๐ อัตรา ขาดแคลนครูที่จะดำเนินงาน อยู่มากมายขนาดนั้น เมื่อโรงเรียนขาดครูผู้สอนย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพเด็กและการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ปัจจุบันมีอยู่กว่า ๑๓,๐๐๐ แห่ง ที่ยังขาดแคลนครู ปัญหาการขาดแคลนครูนั้นเป็นปัญหาเรื้อรังที่มีความรุนแรง และเป็นปัญหาที่สะสมมาตั้งแต่ในชั้นประถมศึกษา การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา โดยเฉพาะทรัพยากรครูให้เพียงพอ เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพจึงเป็นความท้าทายหลักของทุกพรรคการเมืองที่จะเข้ามาบริหารประเทศต่อไป ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ได้เห็นแล้วว่าค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนหนึ่งคนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่โรงเรียนส่วนมากซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ยังมีครูสอนไม่ครบชั้นและวิชา อีกทั้งยังมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ไม่เพียงพอ จึงไม่น่าแปลกใจที่มีโรงเรียนจำนวนมากในประเทศไทยที่ไม่มีความสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้^๔

๒.๕.๓ ปัญหาหนี้สินครู กล่าวคือ ครูจำนวนไม่น้อยเป็นผู้ที่มีหนี้สินมาก เนื่องจากจากค่าตอบแทนจากอาชีพการเป็นครูน้อย ไม่เพียงพอต่อการครองชีพกับสังคมปัจจุบัน ทำให้ครูส่วนหนึ่งสนใจที่จะหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากกว่าการสอนหนังสือ เช่น การสอนพิเศษ ตั้งใจทำอาชีพเสริมมากกว่า ไม่เพียงเท่านั้น ครูที่เป็นครูด้วยจิตวิญญาณที่เหลืออยู่น้อยแล้ว ยังมีเรื่องของ

^๓ ปิยะ อัจฉริยะ, ปัญหาของการศึกษาไทยในปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2550), หน้า ๓๑

^๔ กลั่น สระทองเนียม, เมื่อครูขาดแคลน..ครูขาดคุณภาพ..คุณภาพเด็กจะเป็นอย่างไร?, (๒๕๕๔) ออนไลน์

การประเมินผล ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยเฉพาะการเลื่อนวิทยฐานะไม่ได้วัดจากความสำเร็จของนักเรียน แต่วัดจากผลงานทางวิชาการ ดังนั้นครูบางส่วนจึงสนใจที่จะทำผลงานทางวิชาการมากกว่าการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้จริง ๆ ประเทศไทยเรามีโครงสร้างเงินเดือนในระบบราชการที่โบราณจนไม่เหมาะกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เมื่อครูไม่ได้รับค่าตอบแทนที่จะสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติ จึงเป็นเรื่องยากที่จะเกิดแรงจูงใจให้คนเก่งมาเป็นครูเมื่อครูไม่เก่ง เด็กจะเก่งได้อย่างไร^๕

๒.๕.๔ ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของครูที่ตกต่ำลง สำหรับสังคมไทยนั้นบุคคลที่ประกอบอาชีพ “ครู” เปรียบได้กับเป็น “แม่พิมพ์ของชาติ” ซึ่งวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง และได้รับการยอมรับจากสังคมมาแต่อดีต ก็เพราะบทบาทพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู คือ การอบรม สั่งสอน ฝึกฝนศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อม กล่าวคือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ มีวินัยในตนเองและต่อบุคคลอื่น รวมถึงมีจิตสำนึกสาธารณะ พร้อมทั้งจะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป ในระดับปฏิบัติอันดับแรกก็ต้องนึกถึงครู ผู้ให้ความรู้ ประสิทธิภาพวิชา เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน สำหรับประเทศไทยจะเห็นได้ว่าในอดีตนั้นอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ มีเกียรติ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็นได้จากการสอบเข้ามหาวิทยาลัยขณะที่จบออกมาเป็นครูนั้น นักเรียนจะให้ความสำคัญน้อย เลือกเป็นอันดับท้าย ๆ หรือสอบเข้าอะไรไม่ได้จึงต้องไปเรียนครู ได้ยินคนในสังคมกล่าวกันอย่างนั้น ทำให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาเพื่อเป็นครูจริง ๆ มีน้อยลงทุกวัน เมื่อไม่มีจิตวิญญาณในการเป็นครูแล้ว การจะสอนให้ได้ประสิทธิภาพก็น้อยลงตามความสำคัญ จะทำอย่างไรให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูและต้องการเป็นครู เลือกคณะครูเป็นอันดับแรก ๆ

กล่าวโดยสรุป บุคลากรทางการศึกษานับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าองค์กรปกครองส่วนอื่น ๆ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการควรดูแลสวัสดิการ เงินเดือน รวมทั้งเงินในการสนับสนุนให้พัฒนาอบรมด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาและเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจในการสอนเด็กหรือพัฒนาด้านอื่น ๆ ของการศึกษา

๓. กระบวนการแก้ปัญหาการศึกษาไทยการศึกษาในปัจจุบัน

จากประเด็นปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนภาพรวมถึงปัญหาซึ่งเป็นรากเหง้าที่ซ่อนอยู่ส่วนลึกของสังคมไทยทั้งสิ้น มีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของเด็กในระยะยาว ฉะนั้นแนวทางแก้ปัญหาจึงต้อง

^๕ กองบรรณาธิการ TCIJ, ธีรปัญญา 'ครู' ระบบเหลื่อมล้ำ-ล้ำหลัง ค่าจ้างรัฐสูง-เอกชนต่ำ เกษียณเยอะงานหนักไม่อิสระ, (๒๕๖๑) ออนไลน์

อาศัยหลายฝ่ายระดมความคิดสติปัญญาโดยใช้แนวทางอริยมรรคมีองค์ ๘ และหลักโยนิโสมนสิการเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งผู้เขียนจะได้เสนอแนวทางทั่ว ๆ ไป และนำเสนอหลักพุทธธรรมเป็นลำดับต่อไป

๓.๑ คุณภาพด้านวิชาการของบุคลากรวิชาชีพครูอาจารย์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประสบความสำเร็จของลูกศิษย์ และนักเรียนมีการเรียนรู้ในด้านสังคมที่เหมาะสมมากขึ้น โดยปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทย ครูถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่นับวันจะขยายตัวมากขึ้นได้ ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของครู ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ นับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยจุดดิ่งนักเรียนที่แม้ว่าจะประสบปัญหาต่าง ๆ จนส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ให้สามารถพัฒนาตัวเองขึ้นมาทัดเทียมกับคนอื่นได้ ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหารื่อง คุณภาพของครูในปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) การปฏิรูปการผลิตครูและสถาบันผลิตครู โดยกำหนดนโยบายการผลิตครูให้ชัดเจนด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วนการปฏิรูปสถาบันผลิตครู ได้มีการปฏิรูปคุณภาพคณาจารย์ในสถาบันผลิตครู การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับความเป็นเลิศทางครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์และการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารงานและประกันคุณภาพสถาบันฝึกหัดครู

๒) การพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา โดยจัดตั้งสถาบันพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาคูฯ ดำเนินการพัฒนาคูฯ รวมถึงการยกย่องครูฯ ที่มีผลงานดีเด่น

๓) การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ และการควบคุมการประกอบวิชาชีพ ได้แก่การจัดตั้งองค์กรวิชาชีพครู การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู การส่งเสริม และยกย่องผู้ประกอบวิชาชีพ และการควบคุมการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐)^๑ ๒

๓.๒ มุ่งเน้นการเพิ่มความเท่าเทียมของโอกาส (Equality of Opportunity) ในการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Mobility) โดยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างใน ๕ ประเด็น คือ การปฏิรูประบบภาษี การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูประบบสวัสดิการ การปฏิรูประบบการศึกษา และการปฏิรูประบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินการจำเป็นต้องกำหนดกลไกเครื่องมือ (Mechanism Design) ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาคทั่วไป ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ที่อาจกล่าวอ้างกับการกระทำใด ๆ ของรัฐได้ และสิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิและเสรีภาพขั้น พื้นฐาน ซึ่งบรรดามนุษย์ทั้งหลาย

^๑ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แนวทางการจัดการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้, (กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ, ๒๕๕๐) หน้า ๕๐

ได้รับและมีอยู่ โดยสิทธิเหล่านี้ครอบคลุมไปถึงการมีชีวิตรอด การมีอิสระ มีเสรีภาพในความคิด และการแสดงออก ตลอดจนความเสมอภาค ในทางกฎหมายด้วย

๓.๓ ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับภูมิสังคม (Social Geography) หรือ Geosocial ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้สถาบันการศึกษาปรับหลักสูตร การศึกษาให้เข้ากับท้องถิ่น นั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีโอกาสในการตัดสินใจเลือกที่จะเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสร้างความมั่นคงของชีวิตในอนาคต จึงควรเพิ่มความเข้มข้นในการจัดรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมตามประเพณี วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๗ และมาตรา ๒๗ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ท้องถิ่น

๓.๔ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ถือเป็นโอกาสในการตัดสินใจและร่วมบริหารทรัพยากรในท้องถิ่น ให้เกิดการบูรณาการ และพัฒนาหลักสูตร หรือสนับสนุนช่องทางแห่งการศึกษาให้กับประชาชนในท้องถิ่น ให้มีโอกาสเข้าสู่ระบบ การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น กระบวนการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนแม่โป่งประชา สามัคคี อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการดำเนินการควรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามคำสั่ง กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน โดยได้มีออกแบบการเรียนการสอนร่วมกับท้องถิ่น ระดมบุคลากรปราชญ์ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมุ่งเน้นในหน้าที่พลเมืองที่มีคุณภาพกลับเข้ามาพัฒนาท้องถิ่น ดังความตอนหนึ่งใน พระบรมราชาวาทะในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปี ๒๕๒๒ ว่า “...การให้การศึกษา นั้น กล่าวสั้น ๆ โดยความหมายรวบยอด คือ การช่วยให้บุคคลค้นพบวิถี ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม ไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัตภาพ ตามนัยนี้ผู้สอนมีหน้าที่ต้องหา ความรู้และวิธีการดำเนินชีวิต มาให้ศิษย์ได้รู้ ได้ทราบ เพื่อให้สามารถเรียนรู้ต่อไป และดำเนินชีวิตต่อไปได้ ด้วยดีจนบรรลุจุดหมาย...”^๑

^๑ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, *การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์*, (๒๕๖๓)

๔.แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบัน

โดยภาพรวมของคำสอนพระพุทธเจ้าหากจะกล่าวโดยย่อ ๆ ทั้งหมดก็ว่าด้วยเรื่อง การศึกษาและการพัฒนาตนเอง หลักพุทธธรรมถือว่าเป็นภูมิปัญญาอันเลิศที่เกิดจากการตรัสรู้ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ค้นพบในคืนวันตรัสรู้แล้วเผยแผ่ให้สรรพสัตว์ที่มีดี บอดด้วยถูกอริชาครอบงำได้เห็นแนวทางในการกำจัดความทุกข์ทั้งหมด ดังนั้นหากเรารู้จักเลือก เพินหลักธรรมบางประการมาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหา ย่อมจะทำให้ปัญหานั้นคลี่คลายหรือบรรเทาเบาบางลงได้บ้างไม่เว้นแม้แต่การนำมาเป็นแนวทางแก้ปัญหาการศึกษาไทย ซึ่งหลักพุทธธรรมที่ ผู้เขียนจะนำมาประยุกต์ในการแก้ปัญหา ได้แก่ **หลักอริยมรรคมีองค์ ๘^๑** และ**หลักโยนิโส มนสิการ** ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อริยมรรคมีองค์ ๘ หมายถึง หนทางหรือแนวทางแห่งการแก้ปัญหาไทยในปัจจุบัน ซึ่ง ประกอบด้วยองค์ธรรม ๘ ประการ ได้แก่

๑) สัมมาทิฐิ คือต้องมองให้เห็นรากเหง้าของปัญหาการศึกษาไทยในแง่มุมที่ตรง ประเด็น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

๒) สัมมาสังกัปปะ มีการวางแผนร่วมกันซึ่งต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับ ความเป็นจริงของปัญหาการศึกษาไทย

๓) สัมมาวาจา มีการพูดเจรจาประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา การศึกษาไทยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๔) สัมมากัมมันตะ มีการลงมือในลักษณะร่วมด้วยช่วยกันอย่างเป็นองคาพยพทุก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการศึกษาไทย

๕) สัมมาอาชีวะ ทุกหน่วยงานกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไทย ต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ จรรยาบรรณของหน่วยงาน มีความซื่อสัตย์จริงใจในการที่จะแก้ปัญหา และพัฒนาการศึกษาไทยให้ดีขึ้น

๖) สัมมาวายามะ เมื่อลงมือแก้ปัญหาด้านการศึกษาไทยแล้วหากมีปัญหาลุปรุค เกิดขึ้นจำเป็นต้องอาศัยความอดทน อดกลั้น และเพียรพยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขให้ถูกต้อง ต่อไป

๗) สัมมาสติ หากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาไทยมี สติสัมปชัญญะในทางที่ถูกต้องชอบธรรม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

๘) สัมมาสมาธิ การมีความมุ่งมั่นในหลักการ อุดมการณ์ โดยยึดมั่นในพันธกิจ วิสัยทัศน์ ที่วางไว้ตั้งแต่ต้นจะช่วยนำพาการแก้ปัญหาและการพัฒนาการศึกษาไทยให้ประสบความสำเร็จใน ที่สุด

^๑ อภิ.วิ.๓๕/๔๕๖/๓๓๔.

โยนิโสมนสิการ^๑ หมายถึง แนวคิดอย่างละเอียดรอบคอบหรือวิธีคิดวิธีการวางแผน เพื่อให้บรรลุจุดหมายทางการศึกษา โดยความหมายในการประยุกต์ใช้ถือว่าเป็นจุดเบื้องต้นของการศึกษา ตามกระบวนการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติหรือลงมือกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนาที่ว่า ผู้ประพฤดิธรรมเท่านั้นจึงมีธรรม ทั้งนี้เพราะกระบวนการศึกษาของพุทธศาสนามีเป้าหมายหรือผลสุดท้ายที่ดับทุกข์สิ้นปัญหา คือมีกระบวนการศึกษาและเป้าหมายสูงสุดที่การแก้ปัญหาการศึกษาเช่นเดียวกัน เปรียบเหมือนแสงเงินแสงทองเป็นเบื้องต้นที่ให้มีแสงสว่างเพื่อขจัดความมืดต่อไป ซึ่งความมืดในชีวิตของสัตว์โลกก็คือความไม่สามารถที่จะดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง หรือมีอวิชชา ที่แปลงว่า ความไม่รู้นั่นเอง และปัญญาคือแสงสว่างที่ขจัดความมืดคืออวิชชาได้อย่างหมดจดที่สุด คือ ปัจจัยกระตุ้นการเรียนรู้จากภายใน หมายถึงการคิดอย่างแยบคาย หรือความรู้จักคิด คิดอย่างมีระบบ คิดอย่างมีกระบวนการ คิดรอบด้าน หรือคิดตามแนวทางปัญญา คือ รู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ ตามความเป็นจริง การคิดอย่างมีเหตุ และผลอ้างอิงถึงเหตุปัจจัย การจะพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ทั้งร่างกายและจิตใจตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคม แก้ปัญหาให้กับตัวเองและสังคม มิฉะนั้นประเทศก็จะเจริญแต่เฉพาะวัตถุแต่สิ่งที่ส่วนทางคือจิตใจที่ยิ่งต่ำลงในทุกด้านเดียวก็กลายเป็นดังคำพูดที่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้เคยกล่าวไว้ในหัวข้อ"ธรรมะในฐานะสิ่งที่หายไปจากระบบการศึกษาว่า"การศึกษาเหมือนหมาหางด้วน^๒ กล่าวคือ ที่คนจบการศึกษาสูงมีฐานะดี หน้าที่การงานดีกลับยินดีและยอมรับได้กับระบบการตัดสินบนหรือทุจริตตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือการฝากบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนดีมีชื่อเสียง ซึ่งถือเป็นการปลุกฝังให้เกิดการทุจริตตั้งแต่กระบวนการแรก ๆ ของการศึกษา และไม่น่าเชื่อจะเกิดกับสถานศึกษาที่ให้ความรู้ ทั้ง ๆ ที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวสอนไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๒๒ ซึ่งบัดนี้กำลังจะกลายเป็นความเป็นจริงในสังคมไทย

๕. สรุป

จากการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาการศึกษาไทยในยุคปัจจุบันโดยการนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันเลิศที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับสังคมไทยที่นับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน โดยเฉพาะการเลือกหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางแก้ปัญหาหรือดับทุกข์ได้ตรงประเด็นมากที่สุด เพราะชี้ให้เห็นตั้งแต่ต้นไต้ตั้งแต่ต้นแรกแล้วว่าต้องมีทัศนคติหรือมุมมองที่ถูกต้องเหมาะสมก่อนแนวทางอื่น ๆ จึงจะเกิดตามมาทั้งแนวคิดริเริ่ม การพบปะเสวนาของนักวิชาการด้านการศึกษา การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง การมีจิตสำนึกในการยึดมั่นในสายงาน การมีความเพียร มีสติและ

^๑ อัง.ทุก.๒๐/๓๗๑/๑๑๐.

^๒ สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับภารตเตรียม

สมาธิที่แน่วแน่ที่จะจริงจังในการแก้ปัญหาการศึกษาไทย นอกจากนี้จะต้องขับเคลื่อนด้วยหลัก โยนิโสมนสิการทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติก็ดี นโยบายของกระทรวงศึกษาก็ดี รวมทั้งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้หลักพุทธธรรมดังกล่าว มาเป็นตัวชี้วัด หากทำได้เช่นนี้ผู้เขียนคิดว่าปัญหาการศึกษาไทยจะดีขึ้นกว่าปัจจุบันนี้

บรรณานุกรม

- กลิ่น สระทองเนียม. (๒๕๕๔). **เมื่อครูขาดแคลน..ครูขาดคุณภาพ..คุณภาพเด็กจะเป็นอย่างไร?** สืบค้นเมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๓. แหล่งที่มา : <http://www.dailynews.co.th>
- กองบรรณาธิการ TCJ. (๒๕๖๑). **รื้อปัญหา 'ครู' ระบบเหลื่อมล้ำ-ล้ำหลัง ค่าจ้างรัฐสูง-เอกชนต่ำ เกษียณเยอะงานหนักไม่อิสระ**. สืบค้นเมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๓. แหล่งที่มา : <https://www.tcijthai.com/news/2018/12/scoop/8561>.
- โกวิท วงศ์สุรวัดน์. (๒๕๕๖). **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรแก้ว นามเมืองและคณะ. (๒๕๔๙). **รายงานการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ (customer satisfaction) ในมิติด้านคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา**. พะเยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธัญลักษณ์ สัมพันธ์. (๒๕๕๖). **ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาส สิทธิและโอกาสในการรับบริการสาธารณะ: การศึกษา**. ค้นเมื่อ ๙ มกราคม ๒๕๖๐, จาก <http://sdgroup1.blogspot.com/2013/01/53242025.html>
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, นุชนาด สุนทรพันธุ์ และนวลลออ แสงสุข. (๒๕๔๘). **การศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๔๗). **ส่องสว่างทางไท**. กรุงเทพฯ : กลุ่มเสถียรธรรม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๒๐, ๓๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- รุ่ง แก้วแดง. (๒๕๔๔). **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปิยะ อัจฉริยะ. (๒๕๕๐). **ปัญหาของการศึกษาไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : <https://sites.google.com>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (๒๕๖๓). **การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์**. ค้นเมื่อ ๙ มกราคม ๒๕๖๕, จาก <http://thaihealth/photos/a.10155368543123106/10155046310278106/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สผ). (๒๕๖๓). กรุงเทพฯ : มปท.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐ ก). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. (๒๕๕๕). **การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียม**
ความพร้อมสู่ศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุมาภรณ์ ภัทรวิชัยและ ปัทมา อมรสิริสมบุญ. (๒๕๕๐). “ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา
: เมืองและชนบท”. ในวรชัย ทองไทย และ สุริย์พร พันพิจ, บรรณาธิการ.
ประชากรและสังคม. นครปฐม: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

Machin & Vignoles, (๒๐๐๔). Educational Inequality: The Widening Socio-Economic
Gap. February. **Fiscal Studies.** ๒๕ (๒) : ๑๐๗-๑๒๘.

